

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان

همایون مؤتمنی^۱

رضا یوسفی^۲

سیده خدیجه معافی^۳

ابوالقاسم بریمانی^۴

کیومرث نیازآذری^۵

چکیده

واژه‌ی هویت در دنیای امروز ذاتاً در بحران است. از یک طرف به لحاظ گسترش ارتباطات، فراوانی ایده‌ها و از سوی دیگر به لحاظ جابجایی‌های جمعیتی، التقاط فرهنگها و تمدن‌ها. عصر جدید را عصر انقلاب در ارتباطات نامیده‌اند و روشن‌ترین نشانه این قرن، انفجار اطلاعات است. اما آیا این انفجار، لزوماً دربردارنده‌ی انرژی مثبت و بالنده برای رشد و تعالی انسان است و یا حاوی سموم خطرناک و تخریب‌گر؟ اکثر استفاده‌کنندگان از اینترنت و فناوری‌های نوین در ایران راه‌جویان تشکیل می‌دهند و حجم بالایی از مشترکان تلفن همراه نیز جوانان هستند. به این دلیل مطالعه تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر هویت دانشجویان می‌تواند، بخشی از پیامدهای فناوری اطلاعات و ارتباطات را آشکار سازد. بنابراین، مسأله اساسی که در این پژوهش مطرح می‌شود این است که: آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) می‌تواند تأثیری بر هویت دانشجویان داشته باشد؟ این پژوهش با روش پیمایشی انجام شده است. جمعیت آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحدهای تنکابن، چالوس، آمل، بابل و ساری تشکیل می‌دهند و از بین آنها تعداد ۳۸۱ نفر با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای

^۱. استادیار گروه کامپیوتر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری motmeni@iausari.ac.ir

^۲. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری ruosefi@yahoo.com

^۳. کارشناس ارشد رشته مدیریت آموزشی kh_moafimadani@yahoo.com

^۴. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نکا

^۵. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...
متناسب بر اساس جدول آماری کرجسی - مورگان انتخاب شدند. اطلاعات مورد نیاز با ابزار پرسشنامه جمع‌آوری شد و با نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت تأثیر مثبت دارد.

کلید واژه‌ها

فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، هویت ایرانی، هویت اسلامی، هویت قومی، هویت جنسی.

مقدمه

انقلاب ارتباطات و اطلاعات به سرعت اقتصاد، فرهنگ و سیاست جهان را دستخوش دگرگونی می‌کند و جهان را عملاً به یک «دهکده جهانی» تبدیل می‌کند. با استفاده از امکانات این فناوری، رخدادهایی که در هر گوشه‌ای از کره زمین رخ می‌دهد در کمترین زمان به سراسر جهان مخابره می‌شود (شکفته، ۱۳۸۷: ۴۱). قابلیت پرتوان پدیده‌ی کامپیوتر، در گسترش فناوری ارتباطات و نماد آشکار آن «اینترنت» موج جدیدی از تحولات عظیم و سازنده، به این معنا نیست که کارکرد ذهنی و خلاقیت فکری انسان، به رغم هجوم فرهنگ دیجیتالی و آموزش الکترونیکی، خاصیت خود را از دست بدهد. با همه مزایای شگفت‌انگیز اینترنت، باید به جنبه‌های تاریک و آسیب‌های اخلاقی، فرهنگی و تربیتی آن نیز اشاره کرد. بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری، از هم پاشیدگی خانوادگی، فروپاشی ارزش‌ها، گم‌گشتگی نقش‌ها و هویت‌ها، سرگردانی و سردرگمی اجتماعی و فرهنگی و صدها آفت دیگر برخاسته از شرایطی است که خانواده بدون مراقبت و مدیریت فرزندان را به حال خود واگذاشته‌اند و انرژی بلعنده اینترنت، روح و روان آن‌ها را در معرض تهدید و تخریب قرار داده است (شرودر، ۱۹۶۴: ۱۸). از این رو

بررسی آثار پدیده های کاربرد فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی و از جمله اینترنت، در عرصه های مختلف حائز اهمیت است. اهل علم به طور کلی و دانشجویان به طور خاص، از مصرف کنندگان اصلی این فناوری ها هستند. اینترنت بخش مهمی از فعالیت های آموزشی، شغلی و فراغتی دانشجویان را به خود اختصاص می دهد. به این جهت این احتمال وجود دارد که بهره مندی از این پدیده بر نوع کنش ها، الویت ها و هویت آن ها تأثیر داشته باشد. از این رو مطالعه پیامدهای استفاده از فناوری های نوین، از نظر شناخت پیامدها و آثاری که ممکن است بر دانشجویان داشته باشد، قابل مطالعه است. محققان در این پژوهش قصد دارند تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) را بر هویت دانشجویان بسنجند. یکی از زمینه های قابل بررسی در این قلمرو، تأثیری است که فناوری های نوین مانند اینترنت می تواند بر هویت ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی دانشجویان داشته باشد، و همچنین اختلافی که بین تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر متغیرهای هویت بر روی دختران و پسران دانشجو است را، از طریق پرسشنامه ای که ساخته ام، آزمون های آماری بسنجم. فناوری اطلاعات و ارتباطات^۱، واژه ای است که به هر نوع دستگاه ارتباطی و یا برنامه نظیر: رادیو، تلویزیون، تلفن های سلولی، کامپیوتر، نرم افزار، سخت افزارهای شبکه، سیستم های ماهواره ای و نظایر آن اطلاق شده که سرویس ها، خدمات و برنامه های متعددی به آنان مرتبط می گردد (کنفرانس از راه دور، آموزش از راه دور) (<http://www.srco.ir>). به عبارتی فناوری اطلاعات و ارتباطات ICT مستلزم واسطه ای است که بشر توسط آن سبب ایجاد و انتقال دانش می شود (نیاز آذری، ۱۳۸۱: ۳۴۰). با همه مزایای شگفت انگیز فناوری های اطلاعات و ارتباطات [اینترنت]، باید به جنبه های تاریک و آسیب های اخلاقی، فرهنگی و تربیتی

^۱ Information – Communication Technology

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

آن نیز اشاره کرد. بسیاری از ناهنجاری‌های رفتاری، از هم پاشیدگی خانوادگی، فروپاشی ارزش‌ها، گم گشتگی نقش‌ها و هویت‌ها، سرگردانی و سردرگمی اجتماعی و فرهنگی و صدها آفت دیگر برخاسته از شرایطی است که خانواده‌ها بدون مراقبت و مدیریت، فرزندان را به حال خود وا گذاشته اند و انرژی بلعنده و مکنده‌ی اینترنت، روح و روان آن‌ها را در معرض تهدید و تخریب قرار داده است (شرودر، ۱۹۶۴: ۱۸).

هویت^۱ واژه‌ای است که امروز از نظر واژگانی تدریجاً جایگاه خود را در ادبیات جهان از دست می‌دهد. از نظر معنا با سرگشتگی در میان کهنه و نو، سنت و مدرن و... تا پست مدرن روبروست و از نظر مفهومی در میان پسوندها (هویت ملی، هویت فرهنگی، هویت مذهبی و...) سرگردان است. از نظر تاریخی و جغرافیایی، در معرض تهاجمات جهانی، (شالوده شکنی و فروریزی و فروپاشی تمدن‌ها و روند روبه رشد ایده‌ها، تکنولوژی‌ها، اینترنت‌ها، و شاهراه‌های ارتباطی و...) است (نکوروح، ۱۳۷۸: ۱). هویت عبارت است از مجموعه خصوصیات و مشخصات فردی و اجتماعی و احساسات و اندیشه‌های مربوط به آنها که فرد آنها را از طریق توانایی کنش متقابل با خود و با یافتن تصوراتی از خود به دست می‌آورد و در جواب سؤال «من کیستم؟» ارائه می‌دهد. هویت یک فرد می‌تواند فردی و جمعی باشد (احمدلو، ۱۳۸۱). از اینرو در این پژوهش، هویت‌ها در چهار سطح مورد بررسی قرار می‌گیرند. ۱- هویت ایرانی^۲ (ملی): هویت ملی به معنای احساس تعلق و وفاداری به عناصر و نمادهای مشترک در اجتماع ملی (جامعه کل) است. مهمترین عناصر و نمادهای هویت ملی که سبب شناسایی و تمایز می‌شوند عبارتند از: سرزمین، دین و آیین، آداب و مناسک، تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت. در درون یک اجتماع ملی، میزان تعلق و وفاداری اعضا به هر یک از عناصر

^۱.. Identity

^۲. Persian Identity

و نمادهای مذکور، احساس هویت ملی آنها را مشخص می‌سازد (چلبی، ۱۳۷۸: ۱۴۳). ۲- هویت اسلامی^۱ (دینی): هویت دینی که به رابطهی انسان با دین و نسبتی که با آن پیدا می‌کند اطلاق می‌شود. سنگ بنای هویت دینی تعهد و پایبندی است (شرفی، ۱۳۷۴: ۹۵). هویت دینی نشان‌دهنده احساس تعلق و تعهد به دین و جامعه‌ی دینی است. مهم‌ترین دستاوردهای هویت دینی پاسخ دادن به پرسش‌های بنیادی، جهت بخشیدن به زندگی، وحدت اعتقادی و معنا بخشیدن به جهان است (همان منبع: ۹۹). اسلام به عنوان عقیده‌ی بنیانی، دگرگون ساز و وحدت بخش فرهنگ در گفتمان هویتی این دوره، بیش از پیش از هر خصیصه‌ها دیگری ویژگی سیاسی- اجتماعی دارد (کچویان، ۱۳۸۵: ۱۴۲). ۳- هویت قومی^۲: هویت قومی یکی دیگر از انواع هویت جمعی است که به مجموعه مشخصات و ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که یک قوم را از اقوام دیگر متمایز می‌کند و بین اعضای قوم یک احساس تعلق به همدیگر ایجاد می‌کند. عناصر نمادین قوم ممکن است به یک معنی تعلق قومی را ایجاد کند. مثال‌هایی از برخی عناصر نمادین بدین قرارند: الگوهای خانواده، نزدیکی فیزیکی، پیوستگی مذهبی، اشکال زبانی یا گویشی، پیوستگی قبیله‌ای، ملیت، مشخصات فیزیکی، ارزش‌های فرهنگی و فعالیت‌های فرهنگی مثل هنر و ادبیات موسیقی. در زمان‌ها و مکان‌های مختلف ترکیب‌های مختلفی از این عناصر در تهیه یک معنی از قومیت می‌تواند نقش داشته باشد (Ashcraft, & Griffiths, & Tiffin, 1998: 84). ۴- هویت جنسی^۳: به احساس زنانگی یا مردانگی هر فرد از خودش، هویت جنسی گفته می‌شود. به عبارت دیگر، اعتقاد درونی شخص به این مسئله که او فردی مونث یا مذکر، دو سوگرا یا خنثی. نقش جنسی چگونه رفتاری است؟ به گفته یکی از روان‌شناسان، نقش جنسی نقش

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت... .

جنسی رفتار و نمایی است از آنچه در فرهنگ اجتماعی «زنی و زن بودن» یا «مردی و مرد بودن» به شمار می‌آید، که می‌توان آن را درک فرد از نقش اجتماعی زنانه یا مردانه‌ای که به عهده دارد نیز تلقی نمود

(<http://www.persianv.com/pre/007945.php>).

واژه‌ی هویت در دنیای امروز ذاتاً در بحران است. از یک طرف به لحاظ گسترش ارتباطات، فراوانی ایده‌ها و از سوی دیگر به لحاظ جابجایی‌های جمعیتی، التقاط فرهنگها و تمدن‌ها... در کشور ایران، این بحث هموطنان خارج از کشور (در کنفرانس، سیمینارها و فارغ از وابستگی‌های فرهنگی و طبقاتی و...) از یک طرف و در داخل از طریق تلویزیون که اگر اغراض سیاسی و پنهانی گردانندگان آن را نادیده بگیریم، که شدت سردرگمی و آشفتگی را نشان می‌دهد، و روزنامه‌ها، نگرش‌های مختلف، همه و همه بیانگر این بحران است. بحرانی که ما در تاریخ یکصد ساله گذشته چندین بار شاهد آن بوده ایم، ولی اینک با گذشته تفاوت بسیار دارد، زیرا که انقلاب اسلامی خود دارای بار هویتی و فرهنگی بوده که از چهل سال قبل در نگرش‌های اجتماعی، مذهبی، سیاسی و... تغییراتی را اگرچه تدریجاً تدارک می‌دید. نگرشی که به خاطر داشتن بار ایدئولوژیک، مقاومت‌هایی را برمی‌انگیخت. تغییراتی که حاصل چندین شکست تاریخی و اجتماعی گذشته می‌تواند باشد که اهم آن بازگشت به خویشتن است (نکوروح، ۱۳۷۸: ۱۸۱). تحقیقات فراوانی شده که تأثیر برنامه‌های خاص یا انواع برنامه‌های رسانه‌های مختلف را بر نگرش‌های کودکان و بزرگسالان بررسی و تحلیل کرده‌اند و نمی‌توان تردید کرد که ظهور رسانه‌های جدید بر الگوهای زندگی روزانه به شدت تأثیر گذاشته است، ارتباطات واژه‌ای مناسب برای دوران کنونی است. ارتباط وسیله شناخت واقعیت هاست و مهمترین وسایل ارتباطی در حال حاضر اینترنت و ماهواره است. فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز رسانه‌های گروهی به خودی خود ابزاری هستند که می‌توان از آنها برای برقراری ارتباطات و ارائه

پیام استفاده نمود و در این حد از هیچگونه بار ارزشی برخوردار نیست و کاملاً خنثی هستند، اما درباره محتوای پیام و انگیزه های بکارگیری این وسایل مفید و مضر بودن و نیز خوب و بد بودن آنها مطرح می‌شود به عبارت دیگر در مورد وسایل ارتباط جمعی مخصوصاً اینترنت می‌توان گفت مطالبی که توسط این وسایل ارتباطی پخش می‌شود بر اساس ارزشها و باورها می‌تواند مفید و خوب یا بد و مضر باشد. استفاده های خاص جوانان از فناوری های نوین مخصوصاً اینترنت بیشتر بر موضوعات نقشهای جنسی، تمایلات جنسی و ارتباط عاشقانه است (Arentt, Jeffery, Jensen, 1995: 511). برخورد بهنگام یا نابهنگام انسان معاصر با پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات بدون شک تحولات و تأثیرات عمیقی در ذهن و روان او به جای گذاشته است، تأثیراتی که هرگز برای پیشینیان ما قابل تصور نیز نبود. انسان امروز با تمام تنش ها، اضطرابها و سرخوردگی ها و افسردگی هایی که به دوش می‌کشد، ناگهان خود را در دنیایی می‌بیند که خیال می‌کند از چشم همه پنهان است. اینترنت بخشی از زندگی ها شده است (دریفوس، وبرت، ۲۰۰۳، به نقل از فارسی نژاد، ۱۳۸۳).

نتایج پژوهش مریم رفعت جاه و علی شکوری (۱۳۸۶) با عنوان تاثیر اینترنت بر برخی از ابعاد هویت اجتماعی (از جمله هویت دینی، هویت قومی، هویت خانوادگی و هویت شخصی) نشان داده است که، هویت قومی کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند ضعیف تر از کسانی بوده که از این وسایل استفاده نمی‌کنند. همچنین نتایج پژوهش بهزاد دوران (۱۳۸۵) تأثیر اینترنت بر هویت همالان نشان داده است که، فرضیه ایشان مورد تأیید قرار نگرفت ولی از نتایج جانبی این بوده که میان هویت همالان زنان و مردان تفاوت معناداری مشاهده نشد. با این مقدمه‌ای که ذکر شد، این پژوهش درصدد پاسخگویی به سؤالات زیر می‌باشد:

۱- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان تأثیر دارد؟

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت... .

۲- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟

۳- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟

۴- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟

۵- آیا فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی تأثیر می‌گذارد؟

۶- بیشترین تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر کدامیک از متغیرهای هویت‌های ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی دانشجویان می‌باشد؟

۷- آیا میزان تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در متغیرهای هویت (ایرانی، اسلامی، قومی و جنسی) بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت وجود دارد؟

روش

پژوهش حاضر با روش پیمایشی انجام شده است. جمعیت آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان مازندران تشکیل داده است. در استان مازندران ۱۶ واحد دانشگاه آزاد اسلامی دایر می‌باشد که تعداد دانشجویان آن ۶۰۳۳۲ نفر می‌باشند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، به صورت تصادفی از نوع خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. به طور کلی، از ۱۶ واحد دانشگاه آزاد اسلامی در استان مازندران، از واحدهای تنکابن، چالوس، آمل، بابل و ساری نمونه برداری شد. بر طبق جدول کرجسی و مورگان با توجه به حجم جامعه، ۳۸۱ نفر حجم نمونه این گروه تعیین شد. با توجه به ۵ واحد دانشگاهی انتخاب شده، تعداد افراد هر گروه را نسبت به جامعه بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای تعیین شد که تعداد هر طبقه در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱: نمونه گیری طبقه ای به تفکیک دانشگاه ها

طبقات شاخص آماری فراوانی هر طبقه (ni)	تنکابن	چالوس	آمل	بابل	ساری	جمع	
۱۱۲۶۲	۴۹۲۲	۴۵۹۶	۶۰۱۸	۸۰۸۸	۳۴۸۸۶		
	۰/۳۲	۰/۱۴	۰/۱۳	۰/۱۷	۰/۲۴	۱	$p = \frac{ni}{N}$
	۱۲۲	۵۳	۵۰	۶۵	۹۱	۳۸۱	$nk = p \times n$

تعداد افراد هر گروه را به تفکیک جنسیت نسبت به جامعه بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای تعیین شده را نیز در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول شماره ۲: نمونه گیری طبقه ای به تفکیک جنسیت

طبقات شاخص آماری فراوانی هر طبقه (ni)	تنکابن		چالوس		آمل		بابل		ساری	
	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر
۵۹۹۹	۵۲۶۳	۳۶۹۱	۱۳۳۱	۱۹۴۹	۲۶۴۷	۳۱۹۰	۲۸۲۸	۳۹۳۴	۴۱۵۴	
	۰/۵۲	۰/۴۷	۰/۷۵	۰/۲۵	۰/۵۲	۰/۴۲	۰/۵۲	۰/۴۷	۰/۴۹	۰/۵۱
	۶۵	۵۷	۴۰	۱۲	۲۹	۲۱	۳۴	۲۱	۴۵	۴۶

اطلاعات لازم این پژوهش از طریق روش پرسشنامه‌ای جمع‌آوری گردیده است، که این پرسشنامه متشکل از ۲۰ سؤال محقق ساخته که بر اساس مقیاس لیکرت درجه‌بندی شده است (خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم) تدوین گردید. روایی پرسشنامه از نظر استاد راهنما و مشاور و تعدادی از اساتید گروه علوم تربیتی تأیید شده است. پایایی پرسشنامه از طریق فرمول آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شد که در یک گروه ۲۰ نفره پایایی آن ۰/۸۴ بدست آمد. در این پژوهش از

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...
 شاخص‌های آمار توصیفی که شامل، جدول توزیع فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد، خطای اندازه گیری، نمودارهای آماری و... استفاده شده است و برای تجزیه و تحلیل آماری داده ها از آزمون t مستقل و آزمون t یک متغیری و تحلیل واریانس (ANOVA) یک راهه که از طریق نرم افزار SPSS محاسبه گردیده است.

یافته ها

الف). توصیف اطلاعات: توزیع فراوانی جنسیت (جدول شماره ۳) بیانگر این است که ۴۶/۲ درصد آزمودنی ها را مردان و ۵۳/۸ درصد را زنان تشکیل می دهند. توزیع درصد فراوانی نمونه آماری در شهرهای مورد مطالعه نیز (جدول شماره ۴) بیانگر این است که ۱۷/۱ درصد آزمودنیها بابل، ۳۲ درصد تنکابن، ۱۳/۹ درصد چالوس، ۱۳/۱ درصد آمل، ۲۳/۹ درصد را ساری تشکیل می دهند. جدول فراوانی و درصد تعداد گزینه های هر یک از متغیرها نیز (جدول شماره ۵) نشان می دهد که آزمودنی ها به چه گزینه هایی پاسخ داده اند.

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی و درصد جامعه آماری بر حسب جنسیت

شاخص آماری گروه ها	فراوانی (F)	درصد (P)
پسر	۱۷۶	۲۰.۴۶
دختر	۲۰۵	۲۳.۵۳
جمع	۳۸۱	۱۰۰

جدول شماره ۴ : توزیع درصد فراوانی نمونه آماری در شهرهای مورد مطالعه

درصد (P)	فراوانی (F)	شاخص آماری گروه ها
۱.۱۷	۶۵	بابل
۳۲	۱۲۲	تنکابن
۹.۱۳	۵۳	چالوس
۱.۱۳	۵۰	آمل
۹.۲۳	۹۱	ساری
۱۰۰	۳۸۱	جمع

جدول شماره ۵ : توزیع درصد فراوانی آزمودنی ها به سؤال های ویژه تمقیق

سؤال ویژه شماره	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
سؤال ویژه شماره ۲	۵.۲۶	۷۰۵	۲.۳۷	۴۸۵	۶.۲۵	۱۴۴	۲۰.۳	۷۰۱۰
سؤال ویژه شماره ۳	۱.۳۳	۷۱۳	۸.۳۷	۴۰۵	۵.۲۱	۱۶۶	۶.۷	۶۲۵
سؤال ویژه شماره ۴	۵.۲۸	۶۹۹	۳۷	۴۸۵	۷.۲۵	۱۶۶	۸.۸	۵۳۹
سؤال ویژه شماره ۵	۴.۱۷	۶۳۸	۹.۳۳	۵۷۵	۵.۳۰	۲۴۳	۲۰.۱۸	۳۲۷

ب) تجزیه و تحلیل داده‌ها: تفسیر سؤال ویژه شماره ۱، چون t محاسبه شده ($t=۱۰/۸۷۳$) در سطح احتمال ۹۵ درصد بزرگتر از t بحرانی جدول ($t=۱/۹۶$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرش‌ها از لحاظ آماری معنادار است؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت تأثیر دارد.

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

تفسیر سؤال ویژه شماره ۲: چون t محاسبه شده ($t = ۱۰/۲$) در سطح احتمال ۹۵ درصد بزرگتر از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی تأثیر دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره ۳: چون t محاسبه شده ($t = ۱۳/۳۵۱$) در سطح احتمال ۹۵ درصد بزرگتر از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی تأثیر دارد. (جدول شماره ۶)

تفسیر سؤال ویژه شماره ۴: چون t محاسبه شده ($t = ۱۱/۳۵$) در سطح احتمال ۹۵ درصد بزرگتر از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار است. با ملاحظه به میانگین نگرشی می‌توان نمونه را به جامعه آماری تعمیم داد؛ به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی تأثیر دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره ۵: چون t محاسبه شده ($t = ۰/۶۸۳$) در سطح احتمال ۹۵ درصد کوچکتر از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) شده است، لذا تفاوت بین میانگین طبقات و میانگین نگرشی از لحاظ آماری معنادار نیست. به عبارت دیگر: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی تأثیر ندارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره ۶: چون F محاسبه شده ($F = ۳۱/۷۴۹$) با درجات آزادی ($df = ۳, ۱۵۱۸$) و در سطح احتمال ۹۵ درصد ($\alpha = ۵\%$) از F بحرانی جدول ($F = ۲/۶$) بزرگتر است، بنابراین نتیجه می‌گیریم که تفاوت معناداری بین چهار متغیر وجود دارد. تحلیل واریانس یک متغیری و آزمون تعقیبی توکی نشان داده است که تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر روی متغیرها به شرح

ذیل است: ۱- در هویت جنسی کمترین تأثیر را داشته است، بین این متغیر با متغیرهای دیگر تفاوت معناداری وجود دارد. در سه متغیر دیگر: ۲- هویت ایرانی با میانگین ۱۰/۹۷ در درجه اول قرار دارد، یعنی بیشترین تأثیر را فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر این متغیر دارد. ۳- هویت قومی با میانگین ۱۰/۶۷ در درجه دوم قرار دارد. ۴- هویت اسلامی نیز با میانگین ۱۰/۰۸ در درجه سوم قرار دارد، یعنی با توجه به میانگین‌ها تفاوت میانگین‌ها در این سه متغیر، معنادار نیست، یعنی فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر روی این سه متغیر تأثیر یکسانی دارد.

تفسیر سؤال ویژه شماره ۷: چون t محاسبه شده ($t = ۱/۱۲۱$) با درجه آزادی ۳۷۹ و سطح احتمال ۹۵٪ ($\alpha = ۵\%$) از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی بودن دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد، همچنین t محاسبه شده ($t = ۰/۹۸$) با درجه آزادی ۳۷۹ و سطح احتمال ۹۵٪ ($\alpha = ۵\%$) از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد و t محاسبه شده ($t = ۰/۳۱۳$) با درجه آزادی ۳۷۹ و سطح احتمال ۹۵٪ ($\alpha = ۵\%$) از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت قومی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد و t محاسبه شده ($t = ۱/۰۶$) با درجه آزادی ۳۷۹ و سطح احتمال ۹۵٪ ($\alpha = ۵\%$) از t بحرانی جدول ($t = ۱/۹۶$) کوچکتر است، لذا، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت جنسی دانشجویان دختر و پسر از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. (جدول شماره ۸)

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...

جدول شماره ۶: مفروضات آزمون t یک متغیری برای سؤالات ویژه شماره ۵ و ۴ و ۳ و ۲ و ۱

جدول بحرانی t	t محاسبه شده	$P < \alpha$	درجه آزادی	خطای اندازه‌گیری	انحراف استاندارد	میانگین	
۱/۹۶	۱۰/۸۷۳	۰/۰۵	۳۸۰	۰/۵۴۸	۱۰/۷۰۴۸۳	۴۴/۰۳۶۷	هویت
۱/۹۶	۱۰/۲	۰/۰۵	۳۸۱	۰/۱۵	۲/۹۲	۱۰/۹۷	هویت ایرانی
۱/۹۶	۱۳/۳۵۱	۰/۰۵	۳۸۰	۰/۱۸	۳/۵۳	۱۰/۰۸	هویت اسلامی
۱/۹۶	۱۱/۳۵	۰/۰۵	۳۸۰	۰/۱۶	۳/۱۳	۱۰/۶۷	هویت قومی
۱/۹۶	۰/۶۸۳	۰/۰۵	۳۸۰	۰/۱۹	۳/۷۵	۱۲/۳۷	هویت جنسی

جدول شماره ۷: فاصله تحلیل واریانس (ANOVA) یک راهه برای سؤال ویژه شماره ۶

منابع تغییرات	مجموع مجزورات (SS)	درجه آزادی (df)	میانگین مجزورات (MS)	F	P یا α
بین گروهها	۱۰۷۱/۱۹۶	۳	۳۵۷/۰۶۵	۳۱/۷۴۹	$P < / 5$
درون گروهها	۱۷۰۷۱/۹۵۳	۱۵۱۸	۱۱/۲۴۶		
Total	۱۸۱۴۳/۱۴۸	۱۵۲۱			

جدول شماره ۸: مفروضات آزمون t دو گروهی برای سؤال ویژه شماره ۷

جدول بحرانی t	t محاسبه شده	$P < \alpha$	درجه آزادی	خطای اندازه‌گیری	انحراف استاندارد	میانگین	جنسیت
۱/۹۶	۱/۱۲۱	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۰۲	۲/۸۹	۱۱/۱۲	دختر
۱/۹۶	۱/۱۲۱	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۲۲	۲/۹۵	۱۰/۷۸	پسر هویت ایرانی
۱/۹۶	۰/۹۸	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۳	۳/۳۲	۱۰/۲۵	دختر
۱/۹۶	۰/۳۱۳	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۸	۳/۷۶	۹/۸۹	پسر هویت اسلامی
۱/۹۶	۰/۳۱۳	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۲	۳/۲۱	۱۰/۷۲	دختر
۱/۹۶	۰/۳۱۳	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۳	۳/۰۵	۱۰/۶۲	پسر هویت قومی
۱/۹۶	۱/۰۶	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۶	۳/۷۶	۱۲/۵۶	دختر
۱/۹۶	۱/۰۶	۰/۰۵	۳۷۹	۰/۲۸	۳/۷۵	۱۲/۱۵	پسر هویت جنسی

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج بدست آمده از پژوهش، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان تأثیر دارد. فاطمه جواهری و لیلا باقری (۱۳۸۶) تأثیر استفاده از اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های به دست آمده، فرضیات پژوهش را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد که الگوی استفاده از اینترنت با میزان سرمایه انسانی افراد رابطه‌ی مستقیم و معنادار دارد. نتیجه‌ی این دو پژوهشگر از پژوهش خویش گرفتند با نتیجه‌ی این پژوهش، همسو بوده است. همچنین فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت ایرانی، اسلامی و قومی دانشجویان تأثیر می‌گذارد. مجتبی عباسی قادی (۱۳۸۷) موضوعی با عنوان بررسی رابطه استفاده از اینترنت و هویت دینی کاربران را مورد مطالعه قرار داده است، ایشان به این نتیجه رسیدند که اینترنت بر هویت دینی کاربران تأثیرگذار است، نتایج بدست آمده در پژوهش آقای قادی با نتایج این پژوهش، همسو نبوده است، چرا که تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت اسلامی تأثیر مثبت داشته است ولی در پژوهش آقای عباسی قادی تأثیر منفی داشته است. همچنین مریم رفعت جاه و علی شکوری (۱۳۸۶) موضوعی با عنوان تاثیر اینترنت بر برخی از ابعاد هویت اجتماعی (از جمله هویت دینی، هویت قومی، هویت خانوادگی و هویت شخصی) را مورد بررسی قرار دادند، نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که هویت قومی کسانی که از اینترنت استفاده می‌کنند ضعیف تر از کسانی بوده که از این وسایل استفاده نمی‌کنند. در نتیجه پژوهش این دو با بررسی‌های ما، ناهمسو بوده است. بهزاد دوران (۱۳۸۵) تأثیر اینترنت بر هویت همالان را مورد بررسی قرار دادند. نتیجه‌ی این که آقای دوران از پژوهش خویش گرفتند نشان داد که، فرضیه ایشان مورد تأیید قرار نگرفت ولی از نتایج جانبی این بوده که میان هویت همالان زنان و مردان تفاوت معناداری مشاهده نشد. در این صورت نتیجه پژوهش آقای دوران با نتیجه پژوهش محقق همسو

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت...
بوده است، یعنی، فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری ندارد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که برای تقویت هر چه بیشتر هویت دانشجویان، از طریق برنامه‌ریزی‌های خارج از حیطه واحدهای درسی (همایش‌ها، کارگاه‌های آشنایی با شیوه زندگی، تشویق مقاله نویسی در حیطه هویت ایرانی و اسلامی و...) در آموزش عالی مبتنی بر خرده‌فرهنگ‌ها و سبک‌های زندگی بر اساس تأثیری که فرهنگ مدرنیته دارد، می‌تواند در تقویت هویت در دانشجویان مؤثر واقع گردد. برای تقویت هر چه بیشتر هویت جنسی در دانشجویان، آگاهی دادن دانشجویان به وظایف و نقش‌های جنسی خویش از طریق اساتید، مجلات و سایتهای معتبر و همچنین ایجاد کارگاه‌های آموزشی با استفاده از اساتید مجرب برای آشنا ساختن دانشجویان با ایجاد تعادل در روابط اجتماعی با جنس مخالف، بپردازند. پیشنهاد گروه برای محققان دیگر این است که در صورت امکان تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) را بر روی هر یک از متغیرها را، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار دهند. همچنین پژوهش را در سطح گسترده در سازمان‌های اداری، مدارس و آموزشگاه‌ها مورد بررسی قرار دهند و با یکدیگر مقایسه کنند.

- احمدلو، حمید. افروغ، عماد. ، (۱۳۸۱)، رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۱۳.
- جواهری، فاطمه. باقری، لیلا. (۱۳۸۶). تأثیر اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی (ویژه‌نامه تخصصی علوم اجتماعی)، ۴، شماره ۵۸.
- چلبی، مسعود. ، (۱۳۷۸)، هویت قومی و رابطه ی آن با هویت ملی در ایران، تهران: دفتر امور اجتماعی وزارت کشور.
- دریفوس، وبرت. ترجمه: فارسی نژاد. ، ۱۳۸۳، درباره اینترنت، نشر ساقی.
- دوران، بهزاد. (۱۳۸۳). تأثیر فضای سایبرینک بر هویت اجتماعی، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- شرفی، محمدرضا. ، ۱۳۸۳، جوان و بحران هویت، تهران: انتشارات سروش، چاپ سوم.
- شرودر، کیت. ، ۱۹۶۴. ترجمه: فرود، ف. ، ۱۳۸۳، کلیدهای همراهی و مراقبت از نوجوانان در اینترنت، تهران: مؤسسه انتشارات صابرین، کتاب های دانه، چاپ اول.
- شکفته، مریم. ، ۱۳۸۷، جهانی سازی و جامعه اطلاعاتی، ماهنامه دوزبانه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، سال دوم، شماره یازدهم.
- کچویان، حسین. ، ۱۳۸۵، تطورات گفتمان های هویتی ایران (ایرانی در کشاکش با تجدد و مابعد تجدد)، تهران، انتشارت نی.
- نکوروح، محمود. ، ۱۳۷۸، در جستجوی هویت تازه، تهران: انتشارات چاپخش، چاپ اول.
- نیازآذری، کیومرث. ، ۱۳۸۱، رفتار و روابط انسانی در سازمان های آموزشی هزاره سوم. تهران: انتشارات فراشناختی اندیشه، چاپ اول.

تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) بر هویت... .

- Arentt, Jeffery, Jensen/ Larson/ Reed (1995), offer/ Danid/ Beyound Effects: As Adolescents Active Media users, Journal of Youth & Adolescent VOL: 24 – n: 5 – p: 511 – 518
- Ashcreft, B. & Griffths, G. & Tiffin, H. (1998). Key Concepts in Post Colonial Studies. London: Routledge.
- <http://www.persianv.com/pre/007945.php>/ October 10, 2008
- <http://www.srco.ir/Articles/DocView.asp?ID=239>/ October 7, 2009

Archive of SID